

यत् तत् सत्त्वगुणं स्वच्छं शान्तं भगवतः पदं ।
 यदाहुर्वीसुदेवाख्यं चित्तं तन्महदात्मकं ॥ २१ ॥
 स्वच्छत्वमविकारित्वं शान्तत्वमिति चेतसः ।
 वृत्तिभिर्लक्षणं प्रोक्तं यथापां प्रकृतिः परा ॥ २२ ॥
 महत्तत्त्वादिकुर्वीणाद्भगवद्दीर्यसंभवात् ।
 क्रियाशक्तिरहंकारस्त्रिविधः समप्रच्यत ॥ २३ ॥
 वैकारिकस्तैजसश्च तामसश्च यतो भवः ।
 मनसश्चेन्द्रियाणां च भूतानां महतामपि ॥ २४ ॥
 सहस्रशिरसं साक्षाद्यमनन्तं प्रचक्षते ।
 संकर्षणाख्यं पुरुषं भूतेन्द्रियमनोमयं ॥ २५ ॥
 कर्तृत्वं कारणात्वं च कार्यत्वं चेति लक्षणं ।
 शान्तघोरविमूढत्वमिति वा स्यादहंकृतेः ॥ २६ ॥
 वैकारिकादिकुर्वीणान्मनस्तत्त्वमजायत ।
 यत्संकल्पविकल्पाभ्यां वर्तते कामसंभवः ॥ २७ ॥
 यद्विदुर्ह्यनिरुद्धाख्यं कृषीकाणामधीश्वरं ।
 शारदेन्दीवरश्यामं संराध्यं योगिभिः शनैः ॥ २८ ॥
 तैजसात् तु विकुर्वीणाद्बुद्धितत्त्वमभूत् सति ।
 द्रव्यस्फुरणविज्ञानमिन्द्रियाणामनुग्रहः ॥ २९ ॥
 संशयो ऽथ विपर्यासो निश्चयः स्मृतिरेव च ।
 स्वाप इत्युच्यते बुद्धेर्लक्षणं वृत्तितः पृथक् ॥ ३० ॥
 तैजसानीन्द्रियाण्येव क्रियाज्ञानविभागशः ।
 प्राणस्य हि क्रिया शक्तिर्बुद्धेर्विज्ञानशक्तिता ॥ ३१ ॥